

Sygn. akt III KK 64/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jerzy Grubba

SSN Piotr Mirek

w sprawie **T. S.**

skazanego z art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 209 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 11 maja 2022 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę skazanego

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 16 grudnia 2020 r., sygn. akt IX Ka [...],

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w K.

z dnia 27 lipca 2020 r., sygn. akt II K [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w K., wyrokiem z dnia 27 lipca 2020 r., sygn. akt II K [...],
uznał T. S. za winnego tego, że w okresie od dnia 10 kwietnia 2018 r. do dnia 10

września 2018 r. w H. gm. B. uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego na rzecz syna M. S., określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Rejonowego w K. sygn. akt III RC [...] z dnia 5.10.2011 r., a łączna wartość powstałych w skutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych, przez co naraził syna na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. przestępstwa z art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 209 § 1 k.k., wymierzając mu za to karę 5 miesięcy pozbawienia wolności, oraz orzekł o kosztach sądowych.

Po rozpoznaniu osobistej apelacji oskarżonego, Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z dnia 16 grudnia 2020 r., IX Ka [...], utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Z kasacją od prawomocnego wyroku wystąpił obrońca skazanego. Orzeczeniu temu zarzucił rażące naruszenie prawa karnego materialnego, mogące mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 209 § 1 k.k., poprzez błędne jego zastosowanie polegające na przyjęciu, iż znamie uchylania się od obowiązku alimentacyjnego zostało przez oskarżonego zrealizowane w przyjętym okresie pomimo obiektywnego braku możliwości realizacji obowiązku alimentacyjnego wobec pozostawania przez skazanego bez środków do życia i pozostawania na utrzymaniu Skarbu Państwa (MOPR w K.), czy też przez błędną ocenę prawną dokonaną przez Sąd odwoławczy, że brak dochodów i przebywanie w placówkach penitencjarnych przez skazanego nie usprawiedliwiają braku realizacji obowiązku alimentacyjnego wobec małoletniego M. S. w stopniu wykluczającym przyjęcie uchylania się od alimentów.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego w K. i uniewinnienie skazanego od zarzucanego mu czynu.

W odpowiedzi na tę kasację, prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja ta jest w całości oczywiście zasadna i dlatego mogła być uwzględniona na posiedzeniu, o jakim mowa w art. 535 § 5 k.p.k. Wprawdzie od strony formalnej obrońca wadliwie podnosi naruszenie art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 209 § 1 k.k., których to przepisów Sąd Okręgowy nie stosował, to i naruszyć nie

mógł. Poprawne byłoby podniesienie zarzutu obrazy przepisu art. 433 § 2 k.p.k., dotyczącego kontroli odwoławczej, którą w istocie zakwestionował właśnie obrońca (art. 118 § 1 k.p.k.). Ten sposób odczytania kasacji umożliwił jej uwzględnienie we wskazanym trybie. Na przeszkodzie takiemu rozpoznaniu sprawy nie stały ponadto wnioski kasacji, jako że nie są one wiążące dla Sądu Najwyższego.

Dla bytu przestępstwa niealimentacji nie wystarczy samo potwierdzenie, że oskarżony nie płaci alimentów, do których łożenia był zobowiązany, lecz konieczne jest równoczesne ustalenie, iż od tego obowiązku „uchyla się”. W orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych utrwalił się trafny pogląd, że uchylanie się od obowiązku łożenia na utrzymanie osoby uprawnionej do alimentacji zachodzi wtedy, gdy zobowiązany mając obiektywną możliwość wykonania tego obowiązku, nie dopełnia go ze złej woli (zob. np. uchwała SN z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, z. 7-8, poz. 86; wyrok SN z dnia 5 stycznia 2001 r., V KKN 504/00, OSNKW 2001, z. 7-8, poz. 57 czy postanowienie SN z dnia 20 marca 2019 r., I KZP 17/18, OSNKW 2019, z. 4, poz. 22). Podkreśla się, że w pojęciu „uchyla się” mieści się negatywny stosunek psychiczny osoby zobowiązanej do wykonania nałożonego na nią obowiązku, który sprawia, że mimo obiektywnej możliwości jego wykonania, sprawca obowiązku tego nie wypełnia, gdyż wypełnić go nie chce lub też zlekceważył obowiązek nałożony wyrokiem; musi to więc być zachowanie umyślne. Ten negatywny stosunek winien być przy tym wykazany stosownymi dowodami (zob. np. postanowienia SN z dnia 17 kwietnia 1996 r., II KRN 204/96 czy z dnia 7 listopada 2017 r., II KK 211/17). Poglądy te aprobuje piśmiennictwo prawnicze (zob. np. A. Muszyńska, [w:] Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, red. J. Giezek, komentarz do art. 209, LEX/el. 2021, teza 6; M. Mozgawa, [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, red. M. Mozgawa, komentarz do art. 209, LEX/el. 2021, teza 6).

Uwzględniając powyższe zapatrywania zgodzić się należy ze skarżącym, że kontrola odwoławcza Sądu Okręgowego nie została w rozpatrywanej sprawie przeprowadzona w prawidłowy sposób. T. S. w osobistej apelacji wskazał wyraźnie, że oskarżenie w sprawie opierało się tylko na tym, iż uchylał się on od płacenia alimentów, a Sąd Rejonowy wybiórczo potraktował jego wyjaśnienia, w których podał, że nie był w stanie płacić alimentów, gdyż był osobą bezrobotną bez prawa

do zasiłku oraz osobą bezdomną, przebywającą w schronisku dla bezdomnych, a utrzymywał się z zasiłku w wysokości 317 zł miesięcznie pobieranego z MOPR-u w K., w efekcie czego zdaniem oskarżonego nie można było przypisać mu umyślnego popełnienia przestępstwa niealimentacji. Rzeczywiście w swoich wyjaśnieniach T. S. wprawdzie przyznał się do zarzucanego mu czynu, ale od razu stwierdził, że nie uchylał się od płacenia alimentów, gdyż pomimo podjętych starań i zgłoszenia się do urzędu pracy, pozostawał bezrobotny, a także był bezdomny i utrzymywał się z przyznanego mu zasiłku.

Tym samym oskarżony przyznał jedynie fakt niepłacenia alimentów, kwestionując jednak - z uwagi na przywołane okoliczności - możliwość przypisania mu przedmiotowego przestępstwa. Tożsame stanowisko oskarżony zaprezentował w apelacji. Okoliczności tych jednak Sąd odwoławczy nie rozważył w dostateczny sposób, co było warunkiem dokonania prawidłowej kontroli odwoławczej. Sąd ten, nie weryfikując twierdzeń oskarżonego, uznał, że dokonana przez Sąd pierwszej instancji ocena jego wyjaśnień była prawidłowa. Tym samym nie odniósł się w istocie do zgłaszanych przez apelującego zastrzeżeń. W sprawie podstawowe znaczenie miało zaś ustalenie czy oskarżony w ogóle był w stanie wykonywać obowiązek alimentacyjny, a zatem, czy jego zachowanie można traktować jako „uchylanie się”, o którym wyżej była mowa. Oskarżony konsekwentnie wskazywał przecież, że pozostawał w relewantnym okresie bez pracy, pomimo podejmowanych starań w celu jej uzyskania, nadto zaś, że był bezdomnym zamieszkałym w noclegowni, a przy tym utrzymywał się z niewielkiego zasiłku pobieranego z MOPR-u w K. w wysokości ponad 300 zł. Podawane okoliczności wymagały więc wyjaśnienia. Samo bowiem stwierdzenie, że oskarżony nie realizował nałożonego nań obowiązku alimentacyjnego nie było wystarczające do przypisania mu przestępstwa kwalifikowanego z art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 209 § 1 k.k. W sprawie nie przeprowadzono zaś dowodów, które przeczyłyby twierdzeniom oskarżonego, że nie uchylał się od wykonania ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego.

Odnotować też trzeba, że w literaturze wskazuje się, iż brak możliwości wykonania obowiązku łożenia może wynikać m.in. z tego, że sprawca w okresie objętym zarzutem miał status bezrobotnego bez prawa do zasiłku, czy że nie było

dla niego ofert pracy w urzędzie pracy (zob. J. Lachowski [w:] Kodeks karny. Komentarz, red. V. Konarska-Wrżosek, komentarz do art. 209, LEX/el. 2020, teza 6). W orzecznictwie podkreśla się w tym kontekście np., że konieczne może okazać się zweryfikowanie czy oskarżony otrzymał jakąkolwiek ofertę zatrudnienia i czy w ogóle istniała realna szansa uzyskania oferty pracy (zob. wyrok SN z dnia 9 maja 1995 r., III KRN 29/95, OSNKW 1995, z. 9-10, poz. 64). W sprawie niniejszej tego rodzaju dociekań zabrakło, co skutkowało wadliwością kontroli instancyjnej.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W postępowaniu ponownym Sąd ten uwzględni powyższe zapatrywania prawne i zweryfikuje twierdzenia oskarżonego w zakresie możliwości realizacji przez niego obowiązku alimentacyjnego.

Kierując się powyższym, orzeczono jak w wyroku.

a.s.